

Jutalmazórendszerek a tanodákban¹

Gyurka Zsolt

Sok tanodában létezik valamilyen, a jutalmazásra, ösztönzésre használt rendszer², amit jórészt a tanulás iránti motiváció felkeltése, megtartása, növelése céljából vezettek be. Mutatni és értékelni akarják azt, hogy a tanulásnak van értelme és van kézzel fogható eredménye is. A munkára való nevelés is lehet cél, ehhez szocializációs eszközként szolgálhat. Néhány tanodánál a pénzzel való gazdálkodás és annak értékének a megismertetése is célként jelenik meg a rendszerek bevezetésénél, alkalmazásánál. Az biztosan állítható, hogy helyenként, tanodánként eltérőek a módszerek, ami a helyi adottságok különbözőségéből fakad. A jutalmazórendszerek alapcélja azonos, a helyi sajátosságokhoz illeszkedve hatékonyan működnek. Ezeknél a rendszereknél létfontosságú, hogy azok a gyermekek számára átláthatók és követhetők legyenek, ezért szinte mindenhol naprakészen tudják a gyerekek, hogy éppen mennyi „kreditjük” van, azt pedig különösen jól tudják, hogy miért mennyi jár és mi mennyibe kerül. Ezek nélkül az adott rendszer nem lesz motiváló és elvész az érdeklődés. Elnevezésüket tekintve igen sokfélék, például tallér, manna, tollár, fabatka, kredit, peták.

Az alsószentmártoni petárendszer kialakulása

A petárendszer 2003-ban vezettük be a plébánosunk ötlete alapján. Petákat eleinte a tanulásért lehetett kapni, nem titkoltan azzal a céllal, hogy a tanulásra a fiatalok jobban legyenek motiváltak úgy, hogy cserébe valamilyen fizetséget kapnak, így a munkára nevelő hatás is célként jelent meg a rendszer létrehozásában. Eleinte nem volt meghatározva, hogy egy nap hány petákat lehet kapni, majd ahogyan egyre több lett a munkatárs, a laza szabályozottsággal párosulva kezdett szétesni a rendszer, így 1,5-2 év múlva bevezettük, hogy egy nap maximum 50 petákat lehet kapni.

Miért lehetett és lehet ma petákat kapni?

A tanodáknál megoszlanak a vélemények arról, hogy a házi feladat elkészítéséért kell-e jutalmat, „fizetséget” adni a gyermekeknek vagy sem. Mindkét oldal mellett lehet érveket és ellenérveket felsorakoztatni, minden helyen más vált be, ezért

- 1 Másodközlés, eredetileg megjelent: Gyurka Zsolt (2015): Jutalmazó rendszerek a tanodákban. *Tani-tani Online*, 2015. 06. 01. http://www.tani-tani.info/jutalmazo_rendszerek_a_tanodakban
- 2 A szakmai műhely kapcsán készült módszertani kisfilm ezen a linken érhető el: <https://www.youtube.com/watch?v=kn4E9noaFoLQ>

más a gyakorlat. Vannak tanodák, ahol például a különböző foglalkozásokon (pl. kézműves, zenei, tánc) is lehet „pontokat” gyűjteni, míg máshol ilyenekért nem.

Alsószentmártonban a bevezetés évében és még jó pár éven át „csak” leckekészítésért és tanulásért lehetett petákat kapni. A 2008-as tanévtől már szorgalmi feladatokért (tantárgyi jellegűek) is lehetett, illetve a leckén túli tanulásért, de továbbra is napi maximum 50 petákat. 2009-től már azért is lehetett petákat kapni, ha valaki segített a takarításban (pl. asztalok lemosása, felseprés és felmosás, télen hólapátolás). Ez 2010-től kiegészült kisebb ház körüli munkákkal, például ásás, kapálás, nagyobbaknak akár fűnyírás és az uzsonnakészítésben nyújtott segítség.

A petákrendszerben 2011 februárjától a maximálisan megszerezhető petákok számát 100-ra emeltük, mert azt láttuk, hogy sokan nagyon sokat dolgoznak, és az arányosság megtartása érdekében szükséges, hogy a szorgalmasabbakat jobban jutalmazzuk. Ettől az évtől már az uzsonnakészítésért és az egymásnak nyújtott tanulási segítségért is lehetett petákat kapni. További gyűjtési lehetőség volt az iskolai osztályzatokért: a négyesért 10, az ötösért 20 peták járt, és így – de csak így – a 100 petákat is túl lehetett szárnyalni.

Mire lehetett és lehet ma költeni a petákat?

A megszerzett „pontokat” a tanodák egy részénél el lehet költeni ruhára és különböző szolgáltatásokra, például kirándulásra, mozilátogatásra, és van, ahol a megszerzett „pénzükket” tudnak „fizetni” a csocsózásért vagy a számítógép (internet) használatáért. A mi tanodánkban a nagyrészt Németországból kapott ruhaadományokra lehetett költeni a petákat, a ruhákat döntő részben Wittenből kaptuk. Petákvásárt évente kétszer tartottunk, egyet az ősz, egyet a tavasz vége felé. Ilyenkor beáraztuk, hogy melyik ruhadarab mennyibe kerül, és mint egy boltban, bevásárolhattak, a pénztárnál fizethettek a gyerekek a petájukkal. Az időközben a már sokféle petákszerzési lehetőség azt is jelentette, hogy később nem kizárólag ruhára lehetett a megszerzett petákat elkölteni, hanem például ceruzára, tollra, füzetre, vonalzóra, iskolatáskára – minden olyan dologra, amire az iskolában szükség lehetett, ám sokaknak ezek megvétele nehézséget okozott.

Az elköltési lehetőségek 2011-ben tovább bővültek. A petákvásárokon már sportszereket is lehetett vásárolni, például focilabdát, pingpongütőt, tollasütőt. Ezeknek nagy értéke és keletje volt, illetve van mind a mai napig. Az adományokban egyre több alkalommal bicikliket is kaptunk, és tekintettel ennek rendkívül nagy értékére, azokat licittel lehetett megszerezni. A legszorgalmasabbak tudtak a licitben maradni, ők tudták megszerezni a biciklit. Ezt a módszert később a sportszerekre is kiterjesztettük, főként a korlátozott darabszámuk miatt.

2012-től már programokra is el lehetett költeni a petákat. Volt, amikor

meghatározott „petákára” volt a pécsi mozizásnak. Természetesen, akik kimaradtak, azok nagyon nehezen viselték. Más esetben egy kirándulásra az tudott jönni, aki egy adott napig elért egy bizonyos petákmennyiséget. Ekkor úgy állítottuk be az árat, hogy annak is legyen esélye, akinek addig kevés petákja volt (attól téve függővé, hogy a hátralévő időszakban mindennap a maximumot szerzi meg). Mindez egyeseket motivált, másokat nem, de mindenképpen jelzi a folyamatos igyekezetünket, törekvésünket arra vonatkozóan, hogy rátaláljunk a legtöbbeket megmozgató motivációs eszközökre.

A petákrendszer előnyei és hátrányai – szerintünk

Az alsós gyermekeknél azt látjuk, hogy a rendszer népszerűsége töretlen, és nagyon várják mindig azt a napot, amikortól már lehet petákot gyűjteni. Nagyon jól látják, hogy ki milyen szorgalmas, és tisztában vannak azzal, hogy aki szorgalmas, az minden programon részt fog tudni venni, illetve a petákvásáron is tarolni fog. Ez nagy pozitívuma a rendszerünknek.

További előnyök:

- körülbelül reális és pontos visszajelzést ad a gyermekeknek a teljesítményükről,
- többségüket munkára és szorgalomra ösztönzi,
- a gyermekeknek értékes a petákért megvett eszköz, ruha, élmény.

Hátrányok:

- nem mindenkinél hat motiválón,
- nem lehet mindent ezzel értékelni, így vannak, akik rendszerint kevés petákot szereznek, jórészt (de nem kizáróan) azok, akik az iskolában is gyengébbek,
- sok a tanuláshoz kötött petákszerzési lehetőség, így igen hasonlít az iskola világához,
- a korábbi petákvásárok során – a rászorultság miatt – „hitelre” az is bármennyi ruhát vihetett, aki kevesebb petákkal rendelkezett. Néhányan megjegyezték, hogy „minek gyűjteni, úgyis annyit viszek majd, amennyit akarok”. Úgy láttuk, hogy ezzel hiteltelenné, értéktelenné válik rendszerünk, illetve ezáltal a helyi családok eladósodott életformáját követendő példaként emeljük ki, már egészen kis kortól, így ezt a „hitelezési formát” 2010-ben megszüntettük.

Legnagyobb igyekezetünk ellenére azt tapasztaljuk, hogy ahogyan a tanulás iránt, úgy a petákgyűjtés iránt is 7–8. osztályban a gyerekek túlnyomó részénél szinte teljes mértékben eltűnik az akarás, a motiváció. Körülbelül 6. osztályban kezdődik és nyolcadik osztály végére „teljesül be”. Ez az elmúlt két-három évben drasztikusan felgyorsult.

A petákrendszerünk jövője

Az látszik, hogy nincs tökéletes rendszer, éppen ezért évről évre változtatunk, újítunk. Tesszük mindezt hol a mi meglátásainkra és elképzeléseinkre hagyatkozva, de sokszor megkérdezzük a gyerekeket is arról, hogy mi az szerintük, ami jó ebben a rendszerben és mi az, ami nem, min és hogyan változtatnának, ha lehetne. Ezeket mi, felnőttek megbeszéljük, és ami ésszerűnek tűnik, azt beemeljük vagy elhagyjuk a rendszerünkől. Így került be az idei tanévre, hogy az osztályfőnöki és az igazgatói dicséretért is lehet petákat kapni.

Idén mi is új ötlettel készülünk előállni a gyermekek számára, mégpedig a gyermeknapj ötletből félig vissza- és átvéve. Ott játékos ügyességi feladatokért zsetonokat lehetett gyűjteni, amiket különféle ajándékokra, például tusfürdőre, fülbevalóra, hajszelére tudtak beváltani. Annak árát már a kezdetkor tudták, így tisztában voltak vele, hogy mennyit kell gyűjteniük. Az előző szállítmányból el-tett nagyobb értékű eszközöket (pl. tollaslabda-készlet, focilabda, bicikli) év elején beárazzuk, majd amikor elegendő petákat gyűjtött össze valaki, odajöhet és meg-veheti.

A motiváló, jutalmazó rendszerek hátterében egy nagyon erős bizalom és hit áll. Bízunk abban, hogy képesek vagyunk megtalálni minden gyermeknél a hozzá vezető utat, megmutathatja, miben jó, miben erős. Ezekre az erősségekre érdemes, illetve ezekre lehet építeni pedagógiai munkánkat. Fontos, hogy ez a rendszer tud úgy is működni, hogy közben nincs büntetőrendszer! Hiszünk abban, hogy a gye-rekek – az emberek – alapvetően jók. Ha ezt a jóságot erősítjük és hangsúlyozzuk, akkor megváltozik a gyerekekkel való viszonyunk. Egyenrangúnak, szövetséges-nek, barátunk kezdenek el tartani bennünket. Ebben a légkörben kinyílnak, ké-pesek lesznek több olyan szempontot észrevenni, olyan látásmódot elsajátítani, amely segíti őket egy sikeresebb szocializáció, egy élhetőbb élet elérésében.